

УДК: 391.746.1:677.017)024.1](477.83/.86)

Тетяна КУЦІР

КОМПОНЕНТИ НАРОДНОГО ЖІНОЧОГО ВБРАННЯ ОПІЛЛЯ: МАТЕРІАЛИ, ТЕХНІКИ, КОНСТРУКТИВНІ ВИРІШЕННЯ (КІНЦЯ ХІХ — ПЕРШОЇ ПОЛ. ХХ ст.)

На основі збережених історичних свідчень, численних пам'яток із провідних українських музеїв та приватних збірок, а також польових досліджень, автор аналізує матеріали, які використовувалися для пошиття компонентів народного жіночого вбрання, техніки, які для цього застосовувалися, та конструктивні вирішення, їм притаманні. Особливу увагу звернено на різницю між традиційним народним кроєм та новаціями, які поширювались із великих міст. Продемонстровано велике різноманіття асортименту жіночого верхнього одягу, для пошиття якого вживали доморобні та промислові тканини, сукно, шкіру та хутро.

Ключові слова: народне вбрання, компонент, виріб, Опілля, матеріал, техніка.

Зростання зацікавлення до народного вбрання та окремих його компонентів актуалізують дослідження, присвячені цьому питанню, спонукають до вирішення нез'ясованих питань та усунення двозначностей у трактуванні окремих з них. Одним з таких є жіноче традиційне вбрання Опілля. Запропонована стаття присвячена його дослідженню, враховуючи сучасне історико-географічне районування України, особливості окремих осередків народного мистецтва та еволюційні зміни, які відбувались із народним вбранням протягом кінця ХІХ — першої пол. ХХ ст.

Джерелами вивчення компонентів традиційного жіночого вбрання Опілля є праці дослідників кінця ХІХ — першої пол. ХХ ст. Не всі вони ставили собі за мету вивчення народного одягу. Найчастіше це праці етнографічного [68; 69; 72], економічного [67], музеєзнавчого [45; 46; 64; 71], мемуарного [47; 63; 65] характеру. Однією з найбільш ґрунтовних є праця Я. Головацького «О народной одежде и убранстве русинов, или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии» [50]. Окрім того, для аналізу опільського одягу важливе значення мають твори з музейних збірок Львова¹, Києва², Тернополя³, Івано-Франківська⁴ та приватних колекцій.

Натільний одяг. Основою жіночого народного вбрання була сорочка з доморобного вибіленого конопляного, лляного чи полотна, у якому поєднувались конопляні і лляні волокна [50, с. 57; 72, с. 41]. Довга додільна чи коротка «до підтички» сорочка була, найчастіше, уставковою⁵. Уставка або полик — це вшивне плічико, що з'єднує задню і передню частини сорочки. Уставкові сорочки Опілля мали уставки, пришиту по пітканню, а ті, у яких уставки пришивались по основі, не були характерними для цього етнографічного району. Уставки дозволяли розширювати плечову частину сорочки, що давало можливість утворювати призбирання довко-

¹ Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України; Львівський історичний музей; Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького; Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климентія Шептицького.

² Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара».

³ Тернопільський обласний краєзнавчий музей.

⁴ Івано-Франківський краєзнавчий музей.

⁵ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Мартинів Ганни Іванівни, 1924 р. н. 20.08.2014 р. Архів автора.

ла шії. Сорочку шили з трьох несиметрично зложених полотниць, з викладеним, рідше стоячим коміром [59, с. 50—51].

Рукав у такій сорочці викроювали із суцільного шматка тканини й під прямим кутом пришивали до станка. Вишивку розташовували на уставці, підпліччі, манжетах, подолі та комірі [53, с. 451]. Спираючись на збережені музейні пам'ятки та численні фотографії, які походять з Опілля, саме для уставкових сорочок характерним було використання викладеного не дуже широкого коміра («криски»⁶ [55, с. 47]), який на Опіллі прикрашали вишивкою білим по білому, виконаною техніками вирізування чи виколування, або обшивали купованим чи в'язаним гачком мереживом, густо призбируючи його⁷. Рукави такої сорочки збирали від обшивку або під неширокі оздоблені дуди.

У південних районах Опілля (Рогатинському р-ні Івано-Франківської обл., Бережанському р-ні Тернопільської обл.) поширеними були сорочки із дуже вузькими відкидними комірцями (т. зв. «рубцями»), а також вузькими обшивками на рукавах, які називали «дудицями» [50, с. 58]. Різновидом «рубця» був комір-стійка, поширений у Рогатинському районі Івано-Франківської обл. [62, с. 165] та в Пустомитівському районі Львівської обл. [57, с. 337]. Скріплювали комір за допомогою гарусної або шовкової стрічки [50, с. 58], бавовняного шнурочка [62, с. 168], перламутрового гудзика чи скляної запонки [50, с. 15].

Святкову сорочку шили із фабричного перкалю [72, с. 41] («крамська сорочка» [50, с. 50]), підтичка якої найчастіше була із грубої домотканої тканини. Для їх пошиття також часто використовували тонке лляне полотно, особливо у тих районах, де вирощували льон (напр., у Городоцькому, Пустомитівському та Жовківському р-нах Львівської обл., Рогатинському р-ні Івано-Франківської обл.) [5, арк. 2; 57, с. 338; 65, с. 257]. Лляні жіночі сорочки шили із тонкого «повісняного» полотна⁸, але від пояса і до низу нато-

⁶ Польові матеріали із с. Долиняни Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Марії Кузенко, 1944 р. н. 17.09.2014 р. Архів автора.

⁷ Польові дослідження із с. Долиняни, с. Дегова, с. Лучинці, с. Обельниця Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Архів автора.

⁸ Повісно тонке — найкраще полотно, тонке, густе, м'яке, біле, з найкращого прядива [60; 31].

Жіноча уставкова сорочка. Бавовняне полотно, вишивка хрестиком бавовняними нитками. Поч. XX ст. Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького (НМЛ-36671, НМТ-1228)

Жіноча уставкова сорочка. Лляне полотно, вишивка хрестиком бавовняними нитками. Поч. XX ст. Бережанський р-н, Тернопільська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького (НМЛ-36645 НМТ-1217)

чували веретяним⁹, грубшим полотном. Тому нижню частину сорочки іноді ще називали «натичкою» [58, с. 163]. Перкалеві сорочки були у вжитку в тих селах, які були розташовані неподалік від великих міст (наприклад, с. Бартатів поряд зі Львовом) [67, с. 77]. На Івано-Франківщині (у Рогатинському та Галицькому районах) обрядові (весільні та сорочки «на смерть») обов'язково шили додільними, не розділя-

⁹ Веретяне полотно — грубе домоткане полотно [60; 26].

Жіноча уставкова сорочка. Ляне полотно. Вишивка «городоцьким» швом бавовняними нитками. Кін. XIX — поч. XX ст. Городоцький р-н, Львівської обл. Львівський історичний музей (ЛІМ ТК-1388)

Реконструкція комплексу опільського жіночого вбрання 20—30-х рр. XX ст. Жовківський р-н, Львівська обл. Львівський історичний музей

ючи їх поперечним швом [62, с. 165]. На Яворівщині додільні сорочки побутували в околицях Краківця, Нагачева, а короткі, до підтички — у навколишніх селах Яворова [66, с. 51]. На Жовківщині, Яворівщині та Золочівщині уставка сорочки, комір та манжети вишивали лише білими нитками [50, с. 50], тоді як на Городоччині віддавали перевагу червоному кольору із незначними вкрапленнями синього та чорного [5, арк. 4], на Жовківщині — червоним та чорним барвам [65, с. 259].

У кінці XIX — на поч. XX ст. на Опіллі значного поширення набувають жіночі уставкові сорочки із круглим комірчиком, оздобленим покупним або гачкованим мереживом, чи виколюванням з гладдю по краю. Для таких сорочок використовували фабричні бавовняні дуже тонкі тканини (наприклад, перкаль), рідше — льон, а в оздобі застосовували білі і кольорові бавовняні або шовкові нитки. Вони мали планку на гудзики по переду, іноді — лише два гудзика на пазусі [37, с. 38]. Ймовірно, такі сорочки наслідували міські тенденції у жіночому вбранні. Доповнювали їх темними горсетами «до стану» (короткими, до талії), які зашпилювались майже під шию таким чином, щоб було видно гаптований комірець, під який одягали кілька (чи кільканадцять — у залежності від статків), низок скляного кольорового намиста у поєднанні з коралами. Заможні жінки могли дозволити носити лише коралі.

У 20—30 рр. XX ст. переважають сорочки безуставкового типу. Поширені були сорочки-хлоп'янки, а також блузки, скроєні з виточками на грудях (на міський манір). Вишивали їх найчастіше по канві хрестиком, тому що їх шили з тонких бавовняних чи шовкових тканин (перкалю, ситцю батисту тощо). Орнаменти запозичували з друкованих таблиць, які тоді набули значного поширення. Кожна дівчина старалась вишити сорочку таким візерунком, якого ще в селі не було, тому сорочки не давали відшивати, їх ховали аж до Великодня, щоб потім вдягнути до церкви¹⁰. Надавали перевагу яскравим червоним, помаранчевим, жовтим, зеленим, синім, фіолетовим кольорам. Вишивка білим по білому залишилася як імітація покупного мережива. Композиційно орнаменти розміщували на пазусі і на рукавах однією вертикальною смугою чи кількома горизонтальними. Були навіть зразки, коли на сорочку нашивали кілька орнаментальних смуг, вишитих на іншому полотні. Часто використовували вишивку із старих сорочок, пришиваючи її до нових, а також оздоблювали вишитими візерунковими смугами із зношених сорочок рушники чи подушки [43].

Поясний одяг. До жіночого поясного одягу зраховуємо спідниці, фартухи та запаски. Основу жіночого народного вбрання XIX ст. дослідники вбачали

¹⁰ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Мартинів Ганни Іванівни 1924 р. н. 20.08.2014. Архів автора.

у поєднанні сорочки і полотняної спідниці, доповненої запаскою [50, с. 50], без якої дівчина чи заміжня жінка ніколи не виходили з хати [58, с. 169]. Проте, на Опіллі ці три компоненти у будень і в свято зазвичай доповнювали четвертим — нагрудним або верхнім одягом, безрукавним чи з рукавами (горсиком, катанкою, кабатом, кафтаном, полотнянкою тощо).

Порівняно із сусіднім Покуттям, Гуцульщиною чи Західним Поділлям, де у вжитку були давні форми поясного жіночого одягу, такі як запаски, обгортки чи горботки, для Опілля притаманні значно пізніші по часу утворення, та значно ближчі до комплексу міського вбрання зшиті спідниці. Дослідники у XIX ст. описували різні види жіночих спідниць. Їх довжина визначалась шириною полотна, з якого вони були пошиті, і коливалась від трохи нижче коліна до середини гомілки [50, с. 50, 58] чи до кісточок ніг [72, с. 41]. Для спідниць використовували домоткані конопляні, лляні чи тканини із комбінованим складом сировини (ляної та конопляної) і фабричні тканини, найчастіше перкалеві та вовняні [67, с. 77].

На стадії вибору полотна для спідниці відбувався поділ на три основні види при спільному крої. Їх шили з кількох полотнищ-пілок (1 пілка = ≈ 70 см [62, с. 166]) залежно від ширини тканини — зазвичай, від трьох до шести. Заможні жінки носили спідниці з п'яти і більше пілок, у той час як бідніші шили їх значно вужчими [59, с. 80]. Пілки зшивали, збирали у верхній частині і пришивали до обшивки з зав'язками, для якої використовували грубу конопляну чи лляну тканину [59, с. 80]. Іноді спідниці шили із тканини полотняного переплетення, а для обшивки вживали чинуваті полотна [31]. Низ теж укріплювався смугою щільної тканини для того, щоб він краще тримав форму. Розріз (розпірку) на Опіллі робили спереду спідниці і прикривали його запаскою [72, с. 41], а згодом почали обходились і без нього [9, с. 31]. На поясі спідниця зав'язувалась, а пізніше її зашпиляли гудзиком. При пошитті спідниць враховувались особливості тканини. Так, спідниці із домотканого полотна мали широкі обшивки-пояси для кращого кріплення на талії, тоді як легші і тонші фабричні тканини призбиравали під тонкі обшивки.

Найдавніші опільські спідниці, ймовірно, були із білого полотна. Виготовлені із тонших конопляних чи лляних тканин, вони декорувались по низу вишивкою лляними небіленими нитками [66, с. 53],

Жіноча спідниця — «димка». Конопляне полотно, вибійка. Кін. XIX — поч. XX ст., с. Жирівка, Пустомитівський р-н, Львівська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького (НМЛ-3924, НМТ- 630)

Спідниця вовняна з «фалдошками» і нашитими шовковими стрічками. Перша пол. XX ст., с. Зубра, Пустомитівський р-н, Львівська обл. Львівський історичний музей (ЛІМ-3925/4, ТК-2526)

Запаска вовняна двопілкова з нашитим промисловим чорним мереживом. Перша пол. XX ст., с. Зубра, Пустомитівський р-н, Львівська обл. Львівський історичний музей (ЛІМ-3925/5, ТК-2527)

Запасака вовняна двошлікова з нашитим білим промисловим мереживом. Перша пол. XX ст., Городоцький р-н, Львівська обл. Львівський історичний музей (ЛІМ-2304, ТК-679)

Реконструкція комплексу жіночого вбрання поч. XX ст., с. Хишевичі, Городоцький р-н, Львівська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького

а з «сирового» небіленого полотна залишалися без декору¹¹.

«Димки» — полотняні спідниці, поширені практично на всій території Опілля у другій пол. XIX ст. [66, с. 53], пошиті із льняної тканини з вибитими узорами [59, с. 80]. Декор на ній формували ручним відбиванням узору з орнаментованої дерев'яної дошки [59, с. 80]. «Димка» відома також під назвою «мальованка» [60, с. 62], «шарафан» [50, с. 58]. Найчастіше візерунок на ній наносився різними відтінка-

¹¹ Польові матеріали із с. Лученці Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Галуги Марії Тимофіївн, 1921 р. н. 19.09.2014. Архів автора.

ми синьої фарби. У Рогатинському районі спідниці із синім декором одягали на щодень, а з червоним — на свято [62, с. 165]. Загалом, дослідники називають вибітчаний поясний одяг характерним компонентом традиційного опільського вбрання [52, с. 21]. Крім того, вибітки використовували для пошиття верхнього полотняного одягу для жінок і чоловіків.

«Димками» також називали спідниці, переткані вузькими синіми або червоними смугами [50, с. 50, 58], які були у вжитку у південно-східних районах Опілля. Спідниці з такого ж льняного смугастого полотна носили і в місті [50, с. 30]. У Золочівському районі Львівської та Бережанському районі Тернопільської обл. ці спідниці називали «димками», «шарафанами», «шарафанками» чи «шарафаном», тканина, з якої вони шились, прикрашалась вибічкою синього чи «червоно-бурого кольору» [50, с. 58]. Одягали ще спідниці, для означення яких Я. Головацький застосовував лише назву «шарафанки» («димками» він їх не називав), і зазначає, що їх одягали значно рідше [50, с. 58]. Відрізнялися вони червоними, а не синіми смугами, якими переткана тканина. Крім того, полотно, з якого такі спідниці шили, було чиноватого чи перебірного ткання із застосуванням червоних вовняних ниток для досягнення композиційної виразності. У такому випадку казали: «А фayne полотно зробіть, майструню, та й додайте червоної заполочі на взори, бо то знаєте, вже для моєї Ганнусі...» [58, с. 163]

Отже «димки» — це спідниці із домотканого полотна, оздоблені вибитим або витканим малюнком, в основі якого покладене ритмічне чергування смуг, характерне для опільських спідниць першого і другого типу декорування, тоді як інші назви мали або локальний характер, або акцентували на одній із особливостей у декорі «димки». За технікою нанесення декору, їх можна поділити на дві групи: оздоблені технікою вибітки та ткацькими техніками.

Окрім «мальованок», «димок», «шарафанок» на Опіллі поширеними були «фартухи» — спідниці із фабричних кольорових (бавовняних чи вовняних) тканин [50, с. 49]. Протягом XIX ст. вони побутували разом із компонентами з домотканого полотна. На акварелях Є. Глоговського та К. Келісінського (≈1834—1836 рр.) полотняні спідниці із вибітчаним узором та з фабричної вовняної тканини у клітинку і смужку замальовані практично з усієї тери-

торії Опілля [1; 2; 3; 4]. У кінці ХІХ ст. домоткані тканини повільно але невпинно поступаються фабричним, аж до повного заміщення другими перших. Тонкі барвисті перкалеві, однотонні чи з витканими візерунками вовняні спідниці шили за тим же принципом, що й димки, укладаючи дрібними «фалдами» [62, с. 165] біля пояса з боків та по заду, підкреслюючи привабливий жіночий силует. Закономірно, що складочок спереду не було. Тут пілку спідниці залишали гладенькою і завжди закривали рясованою запаскою. Така форма спідниці витончувала і видовжувала жіночу постать, а лінії її складок підкреслювали стрункість силуету, чіткість і виразність художнього задуму всього комплексу одягу [66, с. 53]. Подібно до того, як сорочка, пошита із тонкого льняного чи фабричного полотна надточувалась грубшою тканиною з метою економії дорожчої з них, спідниця із фабричної тканини у тій її частині, яка ховалась під запаску, могла бути доточена дешевшим і гіршим за якістю матеріалом [23].

На поділку, окрім вузької смуги полотна, спідниця укріплювалась «щиткою»¹² чи «листвою»¹³ — щільною ворсистією тканиною, яка ще краще утримувала форму. Дуже часто низ спідниці прикрашався кількома (найчастіше, трьома) застроченими складками, нашитими оксамитовими чи шовковими стрічками, чи просто декоративними строчками. Горизонтальні складки на поділку спідниці називались «фарбанками» [62, с. 165]. У Рогатинському районі поширеним був принцип позмінного чергування 6 смуг оксамиту й 6 «фарбанок» [62, с. 165]. У селах біля Львова «фарбанки» називали «фалдошками» і на спідницях їх розміщували, зазвичай, по три в ряд¹⁴.

Замовляли спідницю, найчастіше, у кравця. Молоді дівчата надавали перевагу яскравим, світлим (охристим, помаранчевим, червоним, синім, зеленим) спідницям, а старші — темним (вишневим, бордовим, темно-синім, сірим, чорним) у жінок старшого віку.

¹² Польові матеріали із с. Дегова Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Скобаль Люби Семенівни, 1939 р. н. 17.09.2014 р. Архів автора.

¹³ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Колосовської Марії Григорівни, 1939 р. н. 20.08.2014 р. Архів автора.

¹⁴ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Колосовської Марії Григорівни, 1939 р. н. 20.08.2014 р. Архів автора.

Дівчина з Городка. К.В. Келісінський, ≈ 1836 р. із книги Błachowski A. Ubiór i krajobraz kulturowy Polski i Zachodniej Ukrainy. — Toruń, 2011. — S. 296

Запаска «на деревцята». Ляне полотно, вишивка заплоччю, хрестиком воцєними лляними і бавовняними нитками. Кін. ХІХ — поч. ХХ ст. Яворівський р-н, Львівська обл. Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климентія Шептицького. Виставка «Великдень на Яворівщині»

У 20—30 рр. ХХ ст. у будень продовжували носити спідниці із домотканого полотна чи з тонкої промислової вовни. У святковому комплексі вбрання домінуючою стає вовняна шалюнова спідниця різних кольорів: білого, жовтого, червоного, вишневого, зеленого, синього чи чорного. У деяких селах, наприклад, у Звенигороді Пустомитівського району Львів-

Реконструкція комплексу опільського жіночого вбрання 20—30-х рр. ХХ ст. Львівська обл. Львівський історичний музей

Жупан (керсетка) жіночий. Стрика Ганна. Вовняна тканина, вишивка лиштвою, стебнівкою, ланцюжком, ретязем шовковими нитками. 1920-ті рр., с. Рогачин Бережанського р-ну Тернопільської обл. Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» (МІГ КН-958)

ської обл., до шлюбу наречена вдягала білу шалянову спідницю, тоді як її дружки — жовті¹⁵. В кожному селі були свої вподобання щодо кольору шаляну. Так, у с. Романів Перемишлянського району Львівської обл. носили тільки червоний і зелений шалян¹⁶, у с. Долиняни Рогатинського району Івано-Франківської обл. червоний шалян не любили, віддаючи перевагу зеленому¹⁷ тощо. Проте, крій спідниці залишався давнім, із густими збірками навколо талії під обшивку, а тканини старались купити якомога більше, щоб спідниця була пишнішою. Згадують, що шалян був дорогим, тому спідниці поступово втрачали свою пишність, так само, як зникає оздоба по низу спідниці, яку спершу відтворювали таку ж як і на вовняних спідницях. Декоративні застрочені складки чи нашиті стрічки губились на барвистому шаляні, тому їх поступово перестають використовувати. Верх спідниці на більшій території Опілля оформляли у вигляді напівкруглих зубчиків [6], а з часом відмовляються від заціпок на спідницях, шиючи їх на гумку. Під шалянову спідницю зазвичай вдягали «гальку», вишиту по низу, яку під час носіння було видно з-під спідниці, що складало вагомий компонент декору.

У кінці ХІХ ст. тенденція до розділення підтички і станка сорочки посприяла виникненню «гальки» — нижньої спідниці, яка зазвичай була довшою і вужчою за верхню спідницю і по низу оздоблювалась вишивкою. Залежно від призначення, щоденного чи святкового, орнаментальна смуга була вужчою чи ширшою. Для пошиття гальки використовували тонке лляне полотно, або фабричне бавовняне, те, яке брали для пошиття сорочки. Широко вживаними гальки стали у 20—30-х рр. ХХ ст. У музейних колекціях є збережені комплекти народного вбрання цього періоду, які демонструють композиційну та орнаментальну єдність у декорі сорочки та гальки [25; 26; 27; 28; 29; 30]. Вони оздоблені ритмічними смугами геометричного орнаменту із домі-

¹⁵ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Мартинів Ганни Іванівни 1924 р. н. 20.08.2014. Архів автора.

¹⁶ Польові матеріали із с. Романів Перемишлянського р-ну Львівської обл. Записано від Катерини Мох, 1922 р. н. 05.09.2014 р. Архів автора.

¹⁷ Польові матеріали із с. Долиняни Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Варвари Гавор, 1924 р. н. 19.09.2014 р. Архів автора.

нантою помаранчевого кольору. У сорочці переважає вертикальний ритм укладання вузьких візерункових смуг, тоді як у гальці — горизонтальний. Проте, одна композиційна схема, використана у декорі, спільна кольорова гама та однаковий масштаб мотивів створюють відчуття єдності виробів. Принцип, який застосовувався для оздобу сорочки із підтичкою тут виявлено особливо яскраво. Проте, його дотримувались не завжди. Відокремлену від сорочки гальку нерідко прикрашали відмінними орнаментами від тих, які вживали для декорування першої, або ж довільно їх поєднували між собою¹⁸.

Доповнювали комплекс поясного жіночого вбрання запаскою та фартухом [62, с. 169]. У XIX ст. вони були переважно білими полотняними (ляною чи конопляною) [50, с. 50], а святкова запаска виділялась оздобленням. До кінця століття запаску найчастіше шили з кольорових світлих бавовняних чи вовняних купованих тканин, тоді як щоденний фартух залишився білим з домотканої тканини.

Фартухи шили з однієї пілки домотканого лляного чи конопляного, часто веретяного, полотна, а їх низ оздоблювали вузькою смугою вишивки, або ж підгинали. На талії фартухи злегка призбирували під обшивку [58, с. 168]. У деяких селах Рогатинського та Галицького районів Івано-Франківської обл. фартухи шили з «мальованки» — тонкої вовняної фабричної тканини. Подібні фартухи у Городоцькому районі Львівської обл. призбирували під тонку крайку [14]. У с. Дегова Рогатинського району Івано-Франківської обл. були поширені фартухи з кишенькою¹⁹.

У нижній частині виробу, інколи по периметру, запаски прикрашались покупним мереживом або гачкованими коронками. У селах біля великих міст мереживо вшивали одним чи двома горизонтальними смугами, чергуючи його зі «фарбанками» [40]. У фартушку домінуючою була утилітарна функція, у запасці — естетична. Запаска поживляла ритмічну одноманітність фалд спідниці, створювала додаткову горизонтальну лінію, об'єднувала білу сорочку із барвистою спідницею.

¹⁸ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Мартинів Ганни Михайлівни, 1924 р. н. 20.08.2014 р. Архів автора.

¹⁹ Польові матеріали із с. Дегова Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Скобаль Люби Семенівни 1939 р. н. 17.09.2014 р. Архів автора.

Вбрання селянок з Галицького Поділля. Ілюстрації з книги Zawadzki W. Obrazy Rusi Czerwonej. — Poznan, 1869. — S. 40

Жіноча полотнянка. Конопляне полотно, декоративні шви «вперед голка» вощеними конопляними нитками. Кін. XIX — поч. XX ст., с. Хишевичі, Городоцький р-н, Львівська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького (НМЛ-13777, НМТ-626)

Жіноча кацабайка. Вовняна тканина, декор машинною строчкою, оксамитовими стрічками. Кін. XIX ст., Долиняни, Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. Належала Кузенко К.С., зараз зберігається у Кузенко М.

Святкові запаски поч. XIX ст., замальовані Є. Глоговським та К. Келісінським [59, с. 117, 138], а також Ю. Коссакам [72, с. 40] у комплексах жіночого вбрання із різних районів Опілля відрізня-

Реконструкція жіночого вбрання із спендером. Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. Виставка «Народне вбрання Західних регіонів України кін. XIX — пер. пол. XX ст. зі збірки НМЛ»

Жіноча свита. Сукно, вишивка ланцюжком і ретязем шовковими нитками. Поч. XX ст. Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. Історико-етнографічний музей Бурштина (ФІЕМБ № 523)

лись від буденних фартухів багатшим декором на подолі при однаковій ширині та способі формотворення виробів. Матеріали для пошиття запасок були різноманітними: домоткані полотна, фабричні смугасті та клітчасті тканини. Вишиті запаски зафіксо-

вані Є. Глоговським лише у с. Шкло на Явріщині [44, с. 39]. У цей час їх вишивали по низу «стебнівкою» поперечними хвилястими смугами, в ритмічному чергуванні з мережаними. Такі запаски одягали до білої спідниці [66, с. 55].

Наприкінці XIX ст. ширина запасок збільшується до трьох півок (три ширини полотна), а для їх пошиття продовжують використовувати доморобну тонку лляну чи фабричну вовняну, бавовняну і навіть шовкову тканину [8; 18; 23]. У поясі запаски збирались у фалди під обшивку або нашивались на доморобні ткани крайки [8], а їх довжина практично дорівнювала довжині спідниць [58, с. 168—169]. У нижній частині виробу, інколи по периметру, запаски прикрашались покупним мереживом або гачкованими коронками. У селах біля великих міст мереживо вшивали одним чи двома горизонтальними смугами, чергуючи його зі «фарбанками» [40].

Запаски із доморобних тканин полотняного та чинуватого переплетення на Яворівщині, Городоччині, а також у південних районах Опілля, які межували із Підгір'ям, шили із двох пілок, акцентуючи увагу на місці їх з'єднання [20; 22], виконаного змережуванням яскравими червоними нитками. Такі запаски рясували у складки (наприклад, на Яворівщині) або збирали у фалди (Городоцький район Львівської обл., Галицький район Івано-Франківської обл.). Довгими, плетеними з ниток шнурками — «учіпками», пришитими до обшивки, зав'язували запаску на талії або тоді, коли готували її до зберігання у скрині. При одяганні запаски складочки лягали глибше спереду, де їх не було на спідниці, і розходились по боках. Подібний спосіб рясування і одягання запасок характерний для Волині, де їх шили з однієї пілки, ткані в поперечні різнокольорові смуги [66, с. 54—55].

Запаска була частиною святкового вбрання, яке одягали до церкви, на весілля, христини, похорони, празник, на ярмарок, у гості чи тоді, коли приймали гостей. Коли до хати заходив гість, господиня якнайшвидше змінювала фартушок на запаску, що було виявом пошани і привітності до гостя [58, с. 169].

Крім широких запасок, на Опіллі були поширені фоти — святковий поясний одяг, який складався з перегнутого навпіл полотнища з тонкої вовняної тканини темного кольору фабричного виготовлення. Краї тканини були переткані нитками малинового кольору, утворюючи широкі смуги, які поступово звужу-

вались до центру полотнища. Більша його частина оздоблена рядом червоних і білих поперечних смуг, які виділялись широкою облямівкою на темному тлі [60, с. 69]. Носили їх на межі з Підгір'ям, хоча згадки про них збереглись навіть у с. Звенигород Пустомитівського району Львівської обл.²⁰, що уможливає припустити ширший ареал їх поширення.

На поч. ХХ ст. запаски стають суттєво вужчими, не охоплюючи стан майже повністю, а лише закриваючи передню частину спідниці. Їх шили з тканин полотняного переплетення, щоб зручно було вишивати хрестиком, або з темних вовняних чи оксамитових тканин, оздоблюючи гладдю, бісером, хоча і на такій тканині інколи вишивали хрестиком, застосовуючи канву.

Оксамитові, шовкові, атласні запаски оздоблювали великими гаптованими квітами, складними килимовими центрально-симетричними композиціями з галузок, різних квітів тощо. Рідше на оксамитових запасках вишивали геометричні хрестикові візерунки, хоча зустрічаються і такі зразки [42]. По низу запасок пришивали тороки, колір яких відповідав домінуючому у вишивках. Дуже часто у оздобі оксамитових запасок використовували бісер, склярус, блискітки. Оксамитові запаски були парними до камізелок — «жупанів», у декорі яких також переважала рослинна орнаментика.

У декорі полотняних запасок переважали геометричні візерунки, розміщені поперечними смугами. Кількість смуг могла коливатись від однієї до 5—6, чергуючи між собою ширші та вужчі. Інколи на запасках вишивали державну символіку (наприклад з тризубами) [39] із синьо-жовтими смугами. Часто поміж широкими смугами орнаменту розміщували вужчі синьо-жовті, які підкреслювали національність власниці.

Нагрудний одяг у комплексі жіночого вбрання був представлений різноманітними безрукавками. Вони могли бути прямоспинними або приталеними та мали різноманітні назви: «горсики», «горсети» «корсети», «камізелки», «бойчаки», «станики» тощо. Їх носили поверх сорочок дівчата і жінки.

Камізелки із чорного або білого грубого сукна були прямоспинними. Їх старші жінки одягали на що-

Бекеша жіноча. Сукно, хутро, позумент. Кін. ХІХ ст. Бережанський р-н, Тернопільська обл. Львівський історичний музей (ЛІМ-3113, ТК-692)

²⁰ Польові матеріали із с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл. Записано від Колосовської Марії Григорівни, 1939 р. н. 20.08.2014 р. Архів автора.

Жінка у бекеші. Поч. ХХ ст., с. Княгиничі, Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. Фототека бібліотеки Інституту народознавства НАН України (№ 21198)

день [62, с. 170]. У селах Галицького району Івано-Франківської обл. на межі з Підгір'ям такі камізельки були подовженими і зашпилялись на гудзики [62, с. 170], у Рогатинському районі вони були відомі під назвою «бойчак», їх шили без застібок під пояс²¹. Навколо самого Рогатина, зокрема, у с. Підгороддя і Бабухів носили «куцаки» — сукняні безрукавки, оздоблені на пілочках та на поділку смугами оксамиту [62, с. 170]. Контрастне поєднання світлого тла із темним декором надавало куцакам яскравого звучання, було композиційним акцентом у комплексі жіночого народного вбрання.

«Горсики», «горсети» чи «корсети» за кроєм були близькими до міського вбрання, їх стягували шнурком або зашпиляли гудзиками. Від талії навколо стану їх розширювали у вигляді клапанів, пошитих з тієї

²¹ Польові матеріали із с. Бабухів Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано від Хабурського Мирона Михайловича 1934 р. н. 14.11.2014 р. Архів автора.

ж тканини. Знизу вони підшивались полотняною або перкалевою тканиною [50, с. 23]. Гудзики могли бути в один чи два ряди. «Горсети» мали округлу горловину, «щоб на білій сорочці краще вимальовувались червоні корали з дукачами» [50, с. 23]. Тканину для цього компоненту народного вбрання найчастіше обирали однотонну вовняну або оксамитову (чорну, темно-вишневу, або темну-синю), рідше — бавовняну чи оксамитову з малюнком [21].

«Горсети» оздоблювали на пілках трьома застроченими складки, обшивали позументом чи контрастною до тканини тасьмою, кольоровими швами, згодом вишивкою нитками і бісером. У міському комплексі жіночого вбрання горсет і спідницю шили зазвичай з тієї ж тканини, натомість у народному ансамблі для горсетів обирали матеріал, який відповідав віку власниці за кольором: яскраві червоні носили молоді дівчата, темні — старші жінки [56, с. 129].

Узимку в Глинянах, Львові та їх околицях носили підбиті ватою або кожухом «станики» — пошиті до стану жакетики без рукавів, за кроєм близькі до рогатинських²² [57, с. 336].

У 20—30 рр. на території Опілля поширення набувають оксамитові камізельки («жупани») з одним рядом гудзиків або без них. Вони були довші від «горсетів» (найчастіше до середини стегна) і з меншою частиною деталей крою. У Бережанському районі Тернопільської обл. «жупани» шили з нешироким шалевидним коміром [33], проте значно поширенішими були вироби без коміра. Пілочки і спинки «жупанів» оздоблювали яскравими вишивками шовком, бавовною або бісером, які виділялись кольором і фактурою на темному тлі.

Верхній одяг за основним матеріалом пошиття поділяємо на полотняний, сукняний та хутрянний. До полотняного зараховуємо такі компоненти жіночого вбрання як «катанки», «кабати», «кафтани», «полотнянки» і «плаhti»; до сукняного — «спенцери», «сіраки», «опанчі», «капоти»; до хутрянного — кожухи. Проміжними між сукняний і хутрянним були «бекеші» — покритий сукном кожух.

«Куртки», «кафтани», «катанки», «полотнянки» і «плаhti» шили з конопляних, лляних чи тканини із комбінованим складом сировини полотняного або

²² Польові матеріали із с. Глиняни Золочівського р-ну Львівської обл. Записано від Починок Василяни, 1925 р. н. 06.09.2014 р. Архів автора.

чинуватого переплетення [60, с. 75]. У міському вбранні для цих компонентів віддавали перевагу синьому або сірому півсукну, тонкій вовняній тканині, оксамиту чи шовку [50, с. 17].

Дослідники поч. ХХ ст. «катанкою» називають поширену на південному сході Галичини безрукавку, яку порівнюють із кептарем гірських районів [48, с. 141]. Проте у працях другої пол. ХІХ ст. «катанка» — це верхній жіночий одяг з рукавами, з прямою спинкою, яку могли поширювати від талії за допомогою «вусів», із пілочками, які находили одна на одну та скріплювались за допомогою крайки [50, с. 51]. Як і в міському вбранні, кафтани та катанки народного комплексу відрізнялись кроєм: катанки зберегли давній прямоспинний крій, тоді як кафтани та куртки кроїлись із відрізною спинкою, яка від талії густо збиралась у складки. Ці два компоненти народного вбрання найчастіше згадуються як одяг святковий [50, с. 51; 72, с. 41], тоді як при роботі надавали перевагу полотнянкам.

На території Жовківського, Золочівського, Пустомитівського районів Львівської обл. жінки одягали у свята сукняні та полотняні катанки, останні з яких отримали тут назву «літника» та іноді шились із промислових тканин синього кольору, а також полотнянки, які вдягали у будень при роботі [50, с. 51].

Полотнянка — жіночий верхній одяг Опілля, зручний та практичний компонент комплексу вбрання, який носили до 30—40-х рр. ХХ ст. Полотнянка була характерна для Львівської обл. (Перемишлянський, Золочівський, Миколаївський, Пустомитівський, Городоцький, Яворівський, Жовківський та Буський р-ни) [50, с. 44; 49, с. 586—587]. Згадок про неї у Бережанському районі Тернопільської обл. та Рогатинському районі Івано-Франківської обл. не збереглося.

Найчастіше полотнянка була із домотканої тканини полотняного переплетення. Чинуватим (саржевим) тканинам надавали перевагу у Яворівському та Жовківському районах Львівської обл., а на території Городоцького району, осередку вирощування та обробки льону, у пошитті верхнього одягу найчастіше використовували тонке лляне полотно [5, арк. 1— 2]. Інколи, підкладка полотнянки могла бути пошита із грубого полотна, тоді як верх — з тоншого, якіснішого [32], хоча частіше і верх і підкладка кроїлись із того самого полотна

Опанча жіноча. Сукно, вишивка заполоччю, оксамитовим швом вовняними нитками, аплікація кольоровим сукном і крученими шнурами. Кін. ХІХ — поч. ХХ ст. Тернопільська обл. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького (НМА-14514, НМТ-655)

[9; 16; 17], або ж полотнянка не мала підкладки взагалі [19; 24].

Були довгі полотнянки, довжиною $\approx 1\text{—}1,20$ м [10; 17; 24; 32], середньої довжини — до середини стегна ($\approx 75\text{—}80$ см) [11; 19] та короткі ($\approx 55\text{—}60$ см) [11; 12; 15]. Жіночі полотнянки зазвичай кроїлись більш приталеними, із вусами ззаду, або вставками у боках. На думку дослідників, самі ці вуса відрізняли полотнянку від прямоспинної плахти [50, с. 44]. Окрім того, у Пустомитівському районі Львівської обл. носили «полотінки» — чоловічі полотняні кафтани середньої довжини [60, с. 96], а також полотнянки із відрізною спинкою у Буському районі Львівської обл. [69, с. 45].

Спосіб крою короткої жіночої полотнянки нагадував тунікоподібну сорочку. Полотно перегинали, роз-

Кожух жіночий. Овеча шкіра, хутро, вишивка листвою шовковими нитками. Львівська обл. Кін. XIX — поч. XX ст. Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климента Шептицького (АП-14866, О-5525)

різали на дві пілки та підкроювали спинку таким чином, щоб вона була вужчою за пілочки. Це дозволяло пілочкам знаходити одна на одну по діагоналі. Крім того, частково формувався і суцільно кроєний рукав з того ж полотна, які надточувались до потрібної довжини вже з іншого шматка тканини. Виріб шився щільно прилягаючим у талії і ширшим у стегновій частині [11; 12]. Талія могла бути підкреслена двома і більше «вусами», розміщеними симетрично по боках [15]. Плотнянка могла бути зі стійкою чи без неї, дуже рідко — з невеликим коміром.

Плотнянка, яку одягали на кожух для захисту його від негоди і забруднення називалась «плахтою» [50, с. 44]. Бічні «вуса» у плахті були меншими, зазвичай вона була довша за плотнянку і мала розрізи для кишень [24]. В околицях Городка довгі плотнянки називали «кабатами» [5, арк. 9] і носили їх влітку як верхній одяг, а взимку одягали поверх кожухів. Їх прикрашали ламаними лініями, вишитими «стебнівкою».

Якщо на теренах південно-східного Опілля (Бережанський та Козівський р-ни Тернопільської обл.) [72, с. 41] у пошитті катанок та кафтанів віддавали перевагу смугастим чинуватим тканинам, то на півдні Опілля, у Рогатинському та Галицькому районах Івано-Франківської обл. жіноче верхнє вбрання виконувалось із тонкого доморобного сукна і отримало назву «спендера». За типом крою спендер був близь-

ким як до полотняного верхнього одягу так і до сукняних жіночих сіраків. Він був скроєним до талії, із прямою спинкою з двома вусами по боках [60, с. 99]. Спендер застібався на гудзики та мав округле викінчення горловини без коміра і вилог, характерних для сіраків, проте за багатством оздобы плетеними вовняними шнурами і різнобарвною вишивкою був ближчим до останніх аніж до катанок, оздобою яких були лише лінії крою та різнобарвні плетені або ткані пояси. На Городоччині Львівської обл. були поширені спендери пошиті із доморобного полотна (найчастіше лляного), які за кроєм відповідали коротким полотнянкам, єдиною оздобою яких були нашиті дрібні скляні кольорові гудзики [5, арк. 9].

Певною модифікацією опільського «спендера» чи «кабата» на поч. XX ст. стала жіноча «блюзка» чи «куцан»²³. Цей верхній одяг шився зазвичай із білого промислового полотна, найчастіше бавовняного, рідше — тонкого вовняного. У с. Демня Миколаївського району Львівської обл. згадують, що такі куцани шили парними до вовняних спідниць, вони були переважно темних кольорів і окрім елементів крою не мали іншої оздобы²⁴. Це була коротка, трохи нижча талії пряма блуза, відрізна по спинці, із трьома вертикальними застроченими складками на пілочках, з прямими рукавами. Вона зашпилялась на гудзики і завершувалась прямою планкою. На пілочках, поряд із складками, вишивали смугу орнаменту хрестиком або гладдю. Такі блюзки — куцани вдягали зверху на сорочку або самостійно. З одного боку, вони продовжували опільську традицію полотняного верхнього одягу, з іншого — були тісно пов'язані із міською модою.

Верхнім жіночим сукняним одягом на Опілі, окрім «спендерів», були сіраки. Виділяємо два типи жіночих сіраків:

1. Сіраки із збереженим давнім кроєм, близьким до прямоспинних полотнянок і «спендерів» із бічними «вусами» [41]. Їх шили найчастіше із світлого, молочно-білого сукна. Їм притаманне лаконічне декоративне вирішення із застосуванням рослинної орнаментики.

²³ Польові матеріали із с. Демня Миколаївського р-ну Львівської обл. Записано від Стефанії Бутрій, 1928 р. н. 25.08.2014 р. Архів автора.

²⁴ Польові матеріали із с. Демня Миколаївського р-ну Львівської обл. Записано від Стефанії Бутрій, 1928 р. н. 25.08.2014 р. Архів автора.

2. Сіраки з темного сукна, пошиті за типом свити з «проходкою», де проходка — це вузька частина сукна між складками з двох боків від неї [60, с. 99]. Вони мали великий комір, вилоги на рукавах та багату поліхромну вишивку, розміщену на правій пілочці, комірі, рукавах, поділці і спинці біля «проходки» [36]. Окрім жіночих, у заможних родинах на Рогатинщині шили такі сіраки для дівчаток, обираючи для пошиття світле сукно [34].

Я. Головацький стверджував, що опанчі — виключно чоловічий одяг, за кроєм близький до сірака, але з «бородицею» («богородицею») — декоративним капюшоном [50, с. 51]. Проте, існуючі музейні пам'ятки [35] та збережені світліни з м. Бережан [61, с. 112] свідчать, що можливо цей компонент народного вбрання також можна зарахувати до жіночого комплексу.

Традиційним зимовим одягом був овечий кожух. Його виготовляли із білої баранячої шкіри з великим коміром із чорного нестриженого овечого хутра. Поясні та бокові шви оздоблювали хрестиком чи ланцюжком, а на плечах звисали ремінці з білої шкіри [51, с. 49].

На поч. ХХ ст. жіночі кожухи стали шити нижчими середини стегна і називати «кожушками». У різних частинах Опілля віддавали перевагу різним кольором жіночих кожусків. Так, у с. Звенигород Пустомитівського району, с. Стоки, Любешка Перемишлянського району Львівської обл. вони були світлими, природнього охристого кольору шкіри, у с. Лученці — білими, у с. Долиняні, Дегова Рогатинського району Івано-Франківської обл. — червоними. Кожушки шили на замовлення або купували у найближчих містах²⁵.

Окрім кожуха, жінки взимку носили бекеші, які були, разом з разками коралів, ознакою багатства [72, с. 39]. Вони шились із «проходкою» із темно-синього («гранатового») сукна. Великий шалевидний комір, вилоги рукавів та пілочки обшивались сивим смушком, а на спинці усі шви оздоблювались позументом.

До поч. ХХ ст. бекеші практично виходять з ужитку. Подекуди, у селах, близьких до міст, продовжували ще носити «футерка» — коротку шубку

з лисиці, сірої або чорної овчини, з вузькою талією, з відкидним коміром, покриту сукном, обшиту тасьмою, яка зашпилюється на петлі [50, с. 17].

Давніми жіночими головними уборами на Опіллі були перемітки та рантухи. Перемітки — рушниковий головний убір із тонкої тканини, довге полотнище у формі рушника, яке носили заміжні жінки поверх очіпка [60, с. 122—123]. На Опіллі перемітку не оздоблювали, залишаючи сніжно-білою. Рантух — це тонке фабричне полотно, яким покривали перемітку, обвиваючи чоло і бороду таким чином, щоб кінець звисав на плечі [59, с. 112].

Крім того, під перемітку одягали очіпок, який на Опіллі виготовляли зазвичай технікою брання [54, с. 1414], рідше з клітчастої тканини [50, с. 51]. Очіпок носили постійно, покриваючи його у будні дні хусткою (темно-блакитною у білі крапки), у свята — переміткою і рантухом [50, с. 51].

Доповненням до комплексу жіночого вбрання були нашійні прикраси, скляні чи коралові намиста, часто — поєднання першого і другого, ткані пояси, найчастіше — червоні. Дівчата, окрім того, носили віночки із живих чи штучних квітів, а на весілля обов'язковим був барвінковий вінок.

Ходили зазвичай босими, на свято одягали чоботи, які кроїлись схоже на чоловічі без обцасів руським кроєм, проте якщо чоловічі мали круглі носики, жіночі були з гострими [50; 53].

Отже, у ХІХ ст. жіноче вбрання складалось із довгої полотняної сорочки, спідниці, запаски, фоти, катанки, літника, полотнянки, сірака, свити, кожуха, бекеші, рідко — футерка, барвистого намиста, очіпка, перемітки, рантуха, хустки, віночка, чобіт. На поч. ХХ ст. асортимент жіночого одягу дещо змінюється. У другому періоді у жіночий комплекс входить коротка сорочка із фабричного полотна, «галька» — нижня спідниця, верхня шалюнова чи оксамитова спідниця та вишита полотняна чи оксамитова запаска, безрукавний одяг (оксамитова чи вовняна керсетка (горсет) або подовжений (до середини стегна) «жупан»), полотняні «блюзки» (короткий верхній одяг, прикрашений вишивкою), доповнені у дівчат стрічкою або фабричною хусткою у жінок.

²⁵ Польові матеріали з Перемишлянського р-ну Львівської обл. та Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. Архів автора.

1. Архів Є. Глоговського // ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Відділ наукових досліджень творів образотворчого

- мистецтва. — № 11218. — Glogowski J. Kobieta z Glogka, 1834.
2. Архів Є. Глоговського // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ наукових досліджень творів образотворчого мистецтва. — № 11222. — Glogowski J. Kobieta z Halicza, 1834.
 3. Архів Є. Глоговського // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ наукових досліджень творів образотворчого мистецтва. — № 11292. — Glogowski J. Kobieta z Kleragova, 1834.
 4. Архів Є. Глоговського // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ наукових досліджень творів образотворчого мистецтва. — № 11452. — Glogowski J. Kupaarka, 1834.
 5. Архів С. Чехович // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — № 15/л.
 6. Городоцький районний краєзнавчий музей (ГРКМ). Спідниця з околиць Городка. Постійна експозиція.
 7. Фонд тканин Львівського історичного музею, інвентарний номер (далі ЛІМ ТК-№) ЛІМ № 1907, ТК-3765.
 8. ЛІМ ТК-670.
 9. ЛІМ № 1907 ТК-1953.
 10. ЛІМ № 1947 ТК-2116.
 11. ЛІМ № 1965 ТК-783.
 12. ЛІМ № 1965 ТК-799.
 13. ЛІМ № 1985 ТК-3763.
 14. ЛІМ № 1996 ТК-673.
 15. ЛІМ № 2088 ТК-782.
 16. ЛІМ № 2116 ТК-1947.
 17. ЛІМ № 2191 ТК-1950.
 18. ЛІМ № 2304 ТК-679.
 19. ЛІМ № 2358 ТК-1985.
 20. ЛІМ № 2373 ТК-3754.
 21. ЛІМ № 2469 ТК-1976.
 22. ЛІМ ТК 2741.
 23. ЛІМ № 3113 ТК-4389.
 24. ЛІМ № 3218 ТК-2254.
 25. ЛІМ № 3677 ТК-2352.
 26. ЛІМ № 3677 ТК-2353.
 27. ЛІМ № 3677 ТК-2354.
 28. ЛІМ № 3677 ТК-2355.
 29. ЛІМ № 3677 ТК-2356.
 30. ЛІМ № 3677 ТК-2357.
 31. ЛІМ № 6843/2, ТК-2740.
 32. ЛІМ № 8545 ТК-2830.
 33. Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» (далі МІГ) — МІГ КН-958.
 34. МІГ ФАГ КН-11968.
 35. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. Науково-художній фонд митрополита Андрея Шептицького (далі НМЛ) — НМЛ № 14514 НМТ-655.
 36. НМЛ № 29077 НМТ-1087.
 37. Фонди Історико-етнографічного музею Бурштина, інвентарний номер (далі — ФІЕМБ) № 11.
 38. ФІЕМБ № 12.
 39. ФІЕМБ № 60.
 40. ФІЕМБ № 239.
 41. ФІЕМБ № 523.
 42. ФІЕМБ № 909.
 43. Приватна колекція Романи Євтахів.
 44. Булгакова-Ситник Л. Роль творчої спадщини Є. Глоговського та К. Келісінського у дослідженні українського народного одягу / Л. Булгакова-Ситник // Забуті скарби. народний одяг України та Польщі в малюнках Є. Глоговського та К.В. Келісінського (довідник виставки). — Львів ; Торунь, 2002. — С. 32—45.
 45. Виставка народної вишивки. — Львів : Накладом Національного музею у Львові, 1936. — 14 с.
 46. Виставка українського народного мистецтва. — Москва, 1936. — 40 с.
 47. Влох М. Винники. Звенигород. Унів та довкільні села. Історично-мемуарний збірник / М. Влох. — Чикаго ; США, 1970. — 529 с. ; Савицька Теодозія. Село Мервичі / Теодозія Савицька // Жовківщина. Історико-мемуарний збірник. — Том 4. — Жовква ; Львів ; Балтимор, 2002. — С. 72—80.
 48. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології / Хв. Вовк. — Київ : Мистецтво, 1995. — 356 с.
 49. Волков Хв. Этнографические особенности украинского народа / Хв. Волков // Украинский народ в его прошлом и настоящем. — Т. II. — Отд. 4. — Петроград : Типография т-ва «Общественная польза», 1916. — С. 455—647.
 50. Головацкий Я. О народной одежде и убранстве русинов, или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии / Я. Головацкий. — Санкт-Петербург, 1877. — 85 с.
 51. Горинь Г.Й. Шкіряні промисли західних областей України (друга половина XIX — початок XX століття) / Г.Й. Горинь. — Київ : Наукова думка, 1986. — 94 с.
 52. Гургула І. Народні майстри / І. Гургула, С. Чехович. — Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1959. — 90 с.
 53. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки / Т. Кара-Васильєва. — Київ : Мистецтво, 2008. — 464 с.
 54. Козакевич О. Типологія українських народних в'язаних та мереживних виробів XIX — початку XX століття: вбрання / О. Козакевич // Народознавчі зошити. — № 6 (120). — 2014. — С. 1405—1421.
 55. Косміна О. Традиційне вбрання українців. — Т. I. Лісостеп — степ / О. Косміна. — Київ : Балтія-друк, 2013. — 160 с.
 56. Кравич Д.П. Український народний одяг XVII — початку XX ст. в акварелях Ю. Глоговського / Д.П. Кравич, Г.Г. Стельмащук. — Київ : Наукова думка, 1988. — 268 с.
 57. Лоза М. Підберізді / М. Лоза // Винники. Звенигород. Унів та довкільні села. Історично-мемуарний збірник. — Чикаго ; США, 1970. — С. 337.
 58. Маланюк-Онуфрик С. Підготовка до весілля в Стратині / С. Маланюк-Онуфрик // Рогатинська земля. Збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Том перший. — Нью-Йорк ; Па-

- риж; Сидней; Торонто: Центральний комітет «Рогатинщина», 1989. — С. 162—175.
59. Матейко К.І. Український народний одяг / К.І. Матейко. — Київ: Наукова думка, 1977. — 224 с.
60. Матейко К. Український народний одяг. Етнографічний словник / К.І. Матейко. — Київ: Наукова думка, 1996. — 195 с.
61. Мельник І. Як з Бережан до кадри... (Книга друга) / К.І. Матейко. — Тернопіль: Джура, 2016. — 336 с.
62. Опілля: монографія / Нац. заповідник «Давній Галич»; редкол. Я. Клюб, О. Береговський, Л. Бойко та ін. — Галич: Давній Галич, 2010. — 208 с.
63. Рейхерт Ю. Долиняни в Рогатинському повіті. Опис села, мешканців, їх обрядів та звичаїв / Ю. Рейхерт // Рогатинська земля: історія та сучасність. — Т. 3. Хроніки рогатинської землі. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. — С. 179—191.
64. Указатель русской этнографической выставки, устроенной императорским обществом любителей естествознания состоящим при императорском московском университете. — Москва: ВЪ Университетской типографии (Кактовъ и К) на Страстномъ бульварѣ, 1867. — 148 с.
65. Чавс П. Громада Кам'янка Волоська у минулому і сучасному / П. Чавс // Жовківщина. Історико-мемуарний збірник. — Т. 3. — Жовква; Львів; Балтимор, 1997. — С. 247—301.
66. Чугай Р.В. Народне декоративне мистецтво Яворіщини / Р.В. Чугай. — Київ: Наукова думка, 1979. — 142 с.
67. Falkiewicz K. Monografia powiatu gródeckiego / Falkiewicz K. — Gródek: Gródecka Rada powiatowa, 1896. — 140 s.
68. Fisher A. Rusini. Zarys etnografii Rusi / Fisher A. — Lwów: Zakł. Nar. im. Ossolinskish, 1928. — 192 s.
69. Kolberg O. Dzieła wszystkie. — Т. 56. Rus Czerwona. — Czesc I / Kolberg O. — Wrocław; Poznań: Polskie towarzystwo ludoznawcze, 1976. — 446 s.
70. Malinowska W. Obrzędy weselne ludu ruskiego we wsi Kudynowcach, powiecie Zloczowskim / Malinowska W. // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej wydawany staraniem Komisji Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie. — Tom VII. — Kraków, 1883. — S. 244—264.
71. Powszechna wystawa krajowa we Lwowie 1894 / pod protektoratem najmilosciwszego cesarza i krola Franciszka Jozefa I. Katalog dzialu etnograficznego. — We Lwowie: z drukarni i litografii Pillera i Spolki, 1894. — 258 s.
72. Zawadzki W. Obrazy Rusi Czerwonej / Zawadzki W. — Poznań, 1869 — 80 s.

Tetiana Kutsyr

FOLK FEMALE COSTUME COMPONENTS OF OPILLIA: MATERIALS, TECHNIQUES, CONSTRUCTIVE SOLUTIONS (in the end of XIX — the first half of the XX centuries)

Materials used for folk female costume components, techniques and widespread constructive solutions applied to the clothes sewing are analyzed on the basis of preserved historical evidences, numerous exhibits from the leading Ukrainian museums and private collection and field researches. Special attention is given to difference between tradition folk constructive solutions and spread from big cities innovation. Female`s over clothes assortment great variety was demonstrated. The domestic and industrial fabrics, cloth, leather and fur were used for their sewing.

Keywords: folk costume, component, handiwork, Opillia, material, technique.

Тетяна Куцьор

КОМПОНЕНТЫ НАРОДНОГО ЖЕНСКОГО КОСТЮМА ОПИЛЬЯ: МАТЕРИАЛЫ, ТЕХНИКИ, КОНСТРУКТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ (конца XIX — первой половины XX вв.)

На основе сохранных исторических свидетельств, музейных экспонатов из ведущих украинских музеев и частных собраний, а также полевых исследований, автор анализирует материалы, которые использовались для пошива компонентов женского народного костюма, техники, которые для этого применялись и присущие им конструктивные решения. Особое внимание обращено на разницу между традиционным народным кроем и новациями, которые распространялись из больших городов. Продемонстрировано большое разнообразие ассортимента женской верхней одежды, для пошива которой использовали домодельные и промышленные ткани, сукно, кожу и мех.

Ключевые слова: народный костюм, компонент, изделие, Опилье, материал, техника.